

1984/85:45

Torsdagen den 6 december

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollen för den 28 november.

2 § Svar på fråga 1984/85:198 om lärares fackliga eller politiska uppdrag

Anf. 1 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ove Eriksson har frågat utbildningsministern om hon avser att vidta några åtgärder så att lärare kan fullgöra sina fackliga och politiska uppdrag utan att deras undervisning blir eftersatt. Arbetet i regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Bakgrunden till frågan är den besparing på resurser till vikarieinsatser som riksdagen beslutade om i våras. Jag räknar med att redovisa min generella uppfattning i denna fråga i den kommande budgetpropositionen.

När det gäller den speciella aspekt på vikarieinsatser som Ove Erikssons fråga avser vill jag framhålla följande.

En lärare kan ha nedsättning i sin undervisningsskyldighet för att han eller hon fullgör fackliga uppdrag. Bidrag till kommunerna för kostnader för ledighet i form av nedsättning i undervisningsskyldigheten berörs inte av vikariebesparingen. Tanken har alltså varit att kommunerna skall kunna sätta in vikarie fullt ut i dessa fall.

I de fall lärarens frånvaro från undervisningen omfattar någon enstaka dag eller timme då och då gäller samma regler som när läraren är sjuk eller frånvarande av andra orsaker. Vikarie behöver således inte anställas för de två första frånvarodagarna i en sammanhängande period.

Rätten till ledighet som facklig förtroendemän är lagfäst liksom rätten till ledighet för politiska uppdrag i kommun.

Vikariebesparingen, som ju gäller resurser motsvarande en av de båda första vikariedagarna, ger möjlighet för den skolstyrelse som har lärare med hög frånvaro att, oavsett anledningen, sätta in vikarier redan från första dagen i de fall eleverna drabbas orättvist hårt av frånvaron.

Som i så många andra fall gäller således att det finns stort utrymme också

*Om lärares fack-
liga eller politiska
uppdrag*

ekonomiskt för lokala bedömningar. Jag utgår från att man förmår utnyttja detta utrymme med sunt förnuft utan anvisningar från centralt håll.

Anf. 2 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret. Det utförliga svaret tyder på att statsrådet har förståelse för de problem som jag har tagit upp.

Politiska och fackliga uppdrag kan bli ganska omfattande. Sammanträde-
na är oftast regelbundet återkommande, och på senare tid har det blivit
vanligt att de är förlagda till dagtid, dvs. skoltid. De lärare som har sådana
uppdrag tvingas för att kunna fullgöra sina uppdrag söka tjänstledighet, som
arbetsgivaren inte kan vägra.

Om man nu som i en del kommuner inte sätter in vikarier, kan vissa klasser
drabbas och undervisningen bli starkt eftersatt. Uppdragen kräver ledighet
regelbundet, vilket medför att vissa klasser kan bli utan undervisning i
samma ämne vid upprepade tillfällen under en termin. Vilken effekt detta får
på studieresultaten är lätt att inse.

Ansvarskänslan för undervisningen och elevernas studieresultat kan få
lärarna att avsäga sig sina uppdrag, vilket naturligtvis också är olyckligt. Blir
man vald till ett förtroendeuppdrag, skall man också ha möjlighet att fullgöra
detta. Det kräver demokratin.

Ledighet för fackligt eller politiskt arbete är alltså en planerad ledighet,
ofta regelbundet återkommande. Som regel kan ansökan om ledighet
inlämnas i god tid före tjänstledighetstillfället. Anvisningarna borde då vara
så klara att vikarier vid sådana tillfällen skall sättas in.

I sitt svar säger statsrådet Göransson att man kan få nedsättning i sin
undervisningsskyldighet för fackliga uppdrag. Det är naturligtvis riktigt. De
statsbidrag som då utgår berörs inte av ledigheten och vikariatförfarandet.
Det som är intressant här är att vid extrasammanträden kan inte vikarier
sättas in med statliga medel. Statsrådet skriver i sitt svar att när det är fråga
om enstaka timme eller dag behöver vikarie inte sättas in för de två första
dagarna i en sammanhängande ledighet. Detta är inte bra. Det är just detta
förhållande som jag har påtalat. Perioderna för politiskt eller fackligt
uppdrag är inte särskilt långa, men sammantaget kan alltså vissa klasser
drabbas ganska hårt.

Nu sägs att det ges möjlighet att sätta in vikarier och att kommunen kan
ordna detta oavsett statsbidraget. Statsrådet förutsätter "att man förmår
utnyttja detta utrymme med sunt förnuft utan anvisningar från centralt håll".

Tyvärr är det inte så. Jag har här en tidningsnotis från Sydsvenska
Dagbladet, som inleds på följande sätt: "Skolstyrelsen i Bromölla hindrar
lärarnas fackliga och politiska verksamhet. Elever till lärare med fackliga
uppdrag straffas med läroslösa lektioner."

Tycker statsrådet Göransson att detta är tillfredsställande?

Anf. 3 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Nej, jag tycker inte att man skall söka motverka att lärare fullgör sina uppdrag – de må vara av förtroendekaraktär politiskt eller fackligt.

Låt mig bara säga beträffande det som utgör bakgrunden till den här diskussionen, den s. k. vikariebesparingen, om vilken riksdagen ju fattade ett beslut i fjol som Ove Erikssons parti deltog i, att det gällde en teknisk beräkning av hur mycket pengar som skulle sparas. Det var alltså inte någon föreskrift, att man vid vissa bestämda lektioner inte skulle få ersättning från staten, eftersom det är ett schablonbelopp som utgår. Det är en schabloniserad beräkning av besparingen, som i propositionstext och i utskottsbetänkande har hänförts till och ungefärligen ansetts motsvara vikarieinsatsen den första dagen vid frånvaro.

Detta är vad man måste beakta ut i kommunerna. Det är alltså inte så att det har föreskrivits att man regelbundet skall lämna eleverna utan vikarie vid första frånvarotillfället.

Anf. 4 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag delar naturligtvis den uppfattning som mitt parti då företrädde. Det fria resursutnyttjande som gäller för medelsanvisningen tycker jag också är riktigt. Jag skall ärligt erkänna att efter vad jag kan förstå har de allra flesta kommuner handlat i enlighet med vad Bengt Göransson säger. Men det är tydligt att några kommuner behövde en rekommendation för att inte råka ut för de fällor som här finns.

Det enklaste sättet att komma ifrån detta problem är naturligtvis att ta bort de lärarlösa lektionerna – och vi får väl se vad budgetpropositionen bär i sitt sköte. Det finns emellertid också möjligheter att omfördela medlen, om det statsfinansiella läget inte skulle medge detta. Det finns särskilt ett statligt anslag som jag tycker att man hellre skulle kunna styra över till detta ändamål. Jag tänker på de medel som nu anslås för att lärare eller annan skolpersonal skall besöka eleverna under deras prao-vecka. Jag tycker att man inte utnyttjar resurserna till fullo i detta avseende. Att skicka ut en lärare som kanske gör ett besök hos en elev under en timme kostar så mycket pengar att dessa hellre skulle kunna användas till en lärare som undervisar en hel klass under motsvarande tid.

Det är ett förslag; det finns säkert andra omfördelningsmöjligheter, som det vore intressant att få höra om statsrådet har några synpunkter på.

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag har f. n. inga andra kommentarer att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
6 december 1984

*Om kostnads-
ansvaret i vissa fall
för utgrävningar
och arkeologiska
undersökningar*

3 § Svar på fråga 1984/85:216 om kostnadsansvaret i vissa fall för utgrävningar och arkeologiska undersökningar

Anf. 6 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Görel Bohlin har frågat utbildningsministern om regeringen är beredd att ge arkeologikutredningen tilläggsdirektiv att se över kostnadsansvaret för utgrävningar till följd av fornminneslagens bestämmelser, varvid statens ansvar förutsätts öka.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Utredningen om formerna för statens stöd till arkeologiska undersökningar m. m., den s. k. arkeologikutredningen, tillkallades av förre utbildningsministern Jan-Erik Wikström i juni 1982. Enligt direktiven skall utredaren bl. a. ta upp frågan om fornminneslagens bestämmelser. Utgångspunkten för utredningsarbetet skall vara att fornminneslagens huvudprincip för kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar bibehålls. Genom att exploatören ges ett kostnadsansvar skapas förutsättningar för att exploatering av mark med fornlämningar begränsas. Särskilda hänsyn kan dock behöva tas i vissa fall. Därför innehåller fornminneslagen bestämmelser som gör det möjligt för staten att i sådana fall överta undersökningskostnaderna. Utredaren bör redovisa hur lagens bestämmelser vid beslut om bidragsgivning i praktiken har tillämpats, lämna förslag till riktlinjer för skälighetsprövning enligt fornminneslagen samt föreslå de ändringar av lagen som kan följa härav.

Jag har vid flera tillfällen som svar på frågor meddelat att jag ansluter mig till de riktlinjer som har angivits för utredningsarbetet och att jag följaktligen inte ansett eller anser det befogat att ändra utredningens direktiv.

Utredningen väntas redovisa sina förslag i mars 1985.

Anf. 7 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Av detta framgår att utgångspunkten för utredningsarbetet skall vara att fornminneslagens huvudprincip för kostnadsansvar vid arkeologiska undersökningar skall bibehållas och att statsrådet ansluter sig till riktlinjerna för utredningen.

Som jag framhöll i min fråga blir en byggherres kostnader för utgrävningar ofta så stora att han gör allt för att slippa dem.

Jag vill ta några exempel från min kommun, gamla Sigtuna stad.

En privatperson köpte en tomt vid Stora Gatan i Sigtuna. En byggnation på just den tomten var önskvärd, eftersom det fanns en lucka i gatubilden. Av tomtens 1 000 m² behövde 270 grävas ut. Kostnaderna för riksantikvarieämbetets administration beräknades till 475 000 kr. och för grovarbete och maskintid till 365 000 kr., dvs. tillsammans 840 000 kr. Till detta kommer priset för tomten och byggnadskostnader. Dessa beräkningar gjordes 1977. I dagens penningvärde blir kostnaden mer än dubbelt så hög. Tomten är ännu inte bebyggd och kommer sannolikt inte att bli det – ingen har råd.

I en av de små gränderna behövde ledningar läggas om. På en sträcka av

170 m kostade utgrävningarna 814 000 kr. Det var 1979. I dag skulle det kosta dubbelt så mycket, dvs. ungefär 1,5 miljoner. Ledningsnätet i Sigtuna är dåligt, och när som helst kan kommunen drabbas av oerhörda utgifter för utgrävningar enbart i samband med ledningsreparationer.

En sigtunabo fick läckage i sin källare och måste dränera för att få bort fukten. Han tvingades då att utföra grävningsarbete under antikvarisk kontroll, med stora kostnadshöjningar och förseningar som följd. Hittar man något antikvariskt intressant blir det stopp för renoveringsarbetet, och den stackars husägaren får då vänta ännu längre med att nyttja sin fastighet.

I kvarteret Kyrkolunden i centrala Sigtuna planerar kommunen en komplettering av bebyggelsen. För att slippa utgrävningar har kommunen låtit utarbeta en särskild grundläggningsmetod, enligt vilken man först borrar, därefter pålar och sedan ovanpå pålarna lägger grunden. Det är både dyrt och tidsödande.

Vid utgrävningar i samband med en tillbyggnad på 36 m² till museet hittades 900-talsfynd. Det var i och för sig roligt, men tillbyggnaden blev 50 % dyrare genom utgrävningarna. Kostnaderna för denna lilla tillbyggnad ökade från 450 000 till 694 000 kr.

Jag frågar: Kan statsrådet Göransson tänka sig att, när utredningen föreligger, föreslå ändringar i kostnadsfördelningen, så att enskilda och kommunala byggherrar inte belastas av kostnader som faktiskt kommer sig av att staten önskar utgrävningar?

Anf. 8 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag skall kommentera två saker.

När Görel Bohlin talade om riksantikvarieämbetets administrationskostnader förmodar jag att hon gjorde sig skyldig till en felsägning. Det är naturligtvis kostnader för de arkeologiska undersökningarna. Jag har svårt att föreställa mig att de arkeologer som medverkar i sådana här undersökningar är beredda att låta sig beskrivas som någon form av kamerala tjänstemän, som bara utför ett förvaltningsuppdrag.

Den andra punkten, om fördelningen av kostnaderna och ett statligt kostnadsansvar, tycker jag bör behandlas i ett något mera nyanserat perspektiv än det Görel Bohlin utgick ifrån. Staten, såsom stat betraktad, kan ju knappast ha ett intresse av att vissa områden grävs ut och att fornminnen bevaras. Det måste vara ett allmänt medborgerligt intresse att vi tar vara på det som är en viktig del av vår gemensamma kulturbas. Det är viktigt att vi inte gör oss urarva genom att tillgodose alla exploateringsintressen – det må vara enskilda exploatörer eller samhälleliga exploatörer. Det finns anledning att understryka att vi behöver ta vara på vissa värden. Det är ett gemensamt medborgarintresse att så sker.

I det läget kan man kanske konstatera att viss mark inte är för exploateringsändamål så mycket värd som exploatören möjligen har föreställt sig. Om denne gör en felspekulation i fråga om exploateringsbarheten, är det inte alldeles givet att detta automatiskt innebär att staten skall ersätta

*Om kostnads-
ansvaret i vissa fall
för utgrävningar
och arkeologiska
undersökningar*

Torsdagen den
6 december 1984

*Om kostnads-
ansvaret i vissa fall
för utgrävningar
och arkeologiska
undersökningar*

honom för den uteblivna vinsten.

Det finns alltså anledning att något nyansera den här diskussionen.

Anf. 9 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Det är möjligt att det är fel på de uppgifter jag har fått, men sammantaget uppgick kostnaderna i det exempel jag gav till 840 000 kr. i dåtida penningvärde. Det kanske räcker som exempel på hur orimliga effekterna kan bli. Avsikten med min fråga var just att med exempel från Sigtuna, även om förhållandena där möjligen är litet speciella, visa att det är ett orimligt kostnadsansvar som i regel läggs på enskilda, trots att det är fråga om ett riksintresse – och att det är ett riksintresse kan vi väl ändå vara överens om. Det är ett riksintresse, herr statsråd, att man bevarar och i viss mån förnyar de små, medeltida städerna.

Som jag nämnde drabbas kommunen av kostnader i samband med så enkla saker som t. ex. ledningsomläggningar. Utgrävningar av gamla Sigtuna kostar 4 000 kr. per kubikmeter, inkl. antikvariekostnader. Det är alltså fråga om kostnader för att schakta och återfylla. Då har man ändå inte räknat med förseningskostnader. I normala fall uppgår kostnaderna för att schakta och återfylla till 35–50 kr. per kubikmeter. Det blir alltså fullständigt orimliga fördyringar.

Kostnaderna för att bygga om ledningsnätet i Sigtuna inkl. vissa gatuförbättringar har beräknats uppgå till 19–20 milj. kr. Kostnaderna för enbart ledningsomläggningar har beräknats till 8,6 milj. kr., varav 4,0 milj. kr. är kostnader på grund av fornminneslagen.

Jag skulle kunna räkna upp en mängd andra exempel på hur oerhört stora de problem är som drabbar Sigtuna och andra små, medeltida städer. Man kan uttrycka det så, att under de förutsättningar som nu råder förfaller Sigtuna mer och mer och kommer väl att ramla ihop, om inte åtminstone kostnaderna för utgrävningar fördelas mellan staten, dvs. riksantikvarieämbetet, och byggherren.

Kan statsrådet tänka sig att medverka till att det blir en annan kostnadsfördelning när utredningen är färdig?

Anf. 10 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! När utredningen presenteras får vid tillfälle att mera ingående diskutera den här frågan. I min replik tillät jag mig att peka på att frågan har ett antal nyanser, som jag tyckte att Görel Bohlin något lättvindigt förbigick i sitt första inlägg. Men självfallet finns det all anledning att mycket noga pröva under vilka förutsättningar staten skall ta över ett kostnadsansvar för vissa exceptionellt dyra och angelägna utgrävningar.

Anf. 11 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Då är jag nöjd med svaret. Jag tror att statsrådet möjligen var litet för känslig inför min frågas formulering. Jag har självfallet samma intresse som statsrådet av att man särskilt bevakar riksintresset.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1984/85:182 om bibehållande av korrespondensundervisningen vid Hermods

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

Anf. 12 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Knut Wachtmeister har – med hänvisning till en uppgift i pressen att Liber Grafiska AB överväger att lägga ned korrespondensundervisningen vid Hermods i Malmö – frågat mig om jag avser att ta något initiativ för att brevskolans verksamhet skall kunna fortsätta.

Korrespondensundervisningen vid Hermods bedrevs tidigare av en stiftelse. Verksamheten överfördes till Liber Grafiska AB år 1975 efter avtal mellan staten, stiftelsen och bolaget. Staten garanterade därvid att den korrespondensundervisning m. m., som stiftelsen då bedrev och som staten fann erforderlig för det allmänna utbildningsväsendet, skulle komma att bedrivas t. v. Bolaget utfäste sig att fullgöra detta åtagande.

Avtalen underställdes riksdagen för godkännande (prop. 1975:105). Utbildningsutskottet (UbU 1975:22) förutsatte därvid att större förändringar beträffande den berörda utbildningen kommer att underställas riksdagen.

Enligt min bedömning har ingenting inträffat som föranleder statsmakterna att ändra den bedömning av korrespondensundervisningen vid Hermods som gjordes 1975.

Anf. 13 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

För ca 20 år sedan blomstrade korrespondensundervisningen i vårt land, och Hermods i Malmö, som just gått ihop med NKI i Stockholm, hade 135 000 brevstuderande.

I dag är läget ett helt annat. Korrespondensundervisningen har bara 6 000 elever, och min fråga har föranletts av en tidningsuppgift för en månad sedan att MBL-förhandlingar upptagits om att lägga ner denna olönsamma undervisning. Man frågar då: Varför har det gått snett?

Säkerligen är det inte något fel på kvaliteten i undervisningen och säkerligen inte heller något bristande intresse för denna studieform, som för många boende i glesbygd f. ö. praktiskt taget utgör enda möjligheten att studera. Huvudorsaken till den kraftiga minskningen är med all säkerhet ett allt svårare konkurrensläge.

1965 utgjorde de statliga bidragen till studieförbunden 39 milj. kr. för att tio år senare har ökat till 323 miljoner. Härtill kom 174 milj. kr. i kommunala anslag, sammanlagt alltså ca 500 milj. kr.

1983/84 var statsbidraget 680 milj. kr. och de kommunala bidragen 423 milj. kr., tillsammans alltså över 1,1 miljard kronor.

Mot bakgrund härav är det knappast ägnat att förvåna att Hermods kom i svårigheter. 1973 hade elevantalet sjunkit till 33 000, och företaget begärde statligt stöd till sin undervisning. Det hela slutade med att Hermods verksamhet donerades till staten 1975. Verksamheten knöts sedan till Liber Grafiska AB.

I samband med överlåtelsen stadgades, som statsrådet nämnde, att staten

*Om bibehållande
av korrespondens-
undervisningen vid
Hermods*

*Om bibehållande
av korrespondens-
undervisningen vid
Hermods*

skulle garantera korrespondensundervisning i den omfattning som staten fann erforderlig. Riksdagen nöjde sig emellertid inte med denna till intet förpliktande paragraf, utan – som statsrådet ju angav – riksdagen skulle höras innan några väsentliga förändringar skedde.

I sitt svar säger statsrådet att ingenting har hänt som föranleder statsmakterna att ändra bedömningen. Då frågar jag: Har den månad som gått medfört att MBL-förhandlingarna resulterat i att man kommer att fortsätta undervisningen i oförändrad takt? Om så inte är fallet, kommer statsrådet då att se till att ökade bidrag lämnas till Liber, så att man kan fortsätta undervisningen?

De 6 000 eleverna är säkert mycket intresserade av att få veta om statsrådet har den inställningen.

Anf. 14 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! De uppgifter som har cirkulerat i pressen om en nedläggning av korrespondensundervisningen vid Hermods grundar sig faktiskt på ett missförstånd, vilket också framgått av olika uttalanden i pressen. Uppgifterna om att en nedläggning hotar är alltså redan dementerade. Jag anser det vara ganska naturligt att man inom ett företag av det här slaget då och då diskuterar verksamheten och att man med jämna mellanrum gör en viss omorientering. Gamla kurser läggs ned och ämnesområden överges. I stället tas nya ämnen upp. Den typen av diskussioner måste ständigt pågå för att man skall kunna hålla sig till det som är aktuellt och svara mot nya krav, och det är vad som just nu sker inom företaget i fråga. Om det skulle vara så, att bolagets ledning har planer på så stora förändringar att avtalets innehåll rubbas, förutsätter jag att bolagsledningen väcker frågan hos staten.

Anf. 15 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det gläder mig om tidningsuppgifterna är felaktiga. Under en fyrspaltig braskande rubrik kunde man dock för en månad sedan läsa följande: Hermods brevkola rationaliseras bort – en folkbildningsepok på väg i graven.

Jag har icke sett att dessa uppgifter dementerats. Det är dock, som sagt, mycket glädjande om undervisningen vid Hermods inte läggs ned. Självfallet får man rationalisera och modernisera. Det behövs ju 50 elever för att en kurs skall vara lönsam. Men faktum är att korrespondensundervisningen i jämförelse med den stationära undervisningen är mycket missgynnad. Det är det som gör att antalet studerande inom korrespondensundervisningen har minskat så mycket. Statsrådet förutsätter att bolagsledningen vid Liber Grafiska AB återkommer, om det blir aktuellt att lägga ned undervisningen vid Hermods. Det är mycket glädjande att höra detta. Då får riksdagen möjlighet – som utbildningsutskottet förutsatte 1975 – att ta ställning i denna fråga.

En slutlig fråga till statsrådet: Anser statsrådet att korrespondensundervisningen över huvud taget borde få något av den kaka som det statliga bidraget på över 680 milj. kr. utgör och som går till studieförbunden?

Anf. 16 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det är inte alls bara den verksamhet som studieförbunden bedriver som eventuellt kan ersättas med korrespondensundervisning, utan det är fråga om ett mycket bredare spektrum. Att korrespondensundervisningen har minskat i omfattning beror på att skolväsendet nu allmänt sett är mycket bättre uppbyggt än vad det var för några årtionden sedan. Det är alltså fråga om en ganska naturlig utveckling. Vi politiker borde lära oss att sanningshalten i en tidningsrubrik inte blir större bara därför att rubriken är braskande.

Anf. 17 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Man får väl ändå förutsätta att den uppgift är riktig som säger att MBL-förhandlingar tagits upp. Jag har även genom telefonsamtal förvissat mig om att det ekonomiska läget är svårt när det gäller korrespondensundervisningen. Även om tidningsrubrikerna i detta sammanhang var överdrivna, ligger korrespondensundervisningen illa till – och det är inte så konstigt. Nu säger statsrådet att det beror på att det övriga utbildningsväsendet byggts ut så kraftigt. Ja, visst är det så. Men korrespondensundervisningen har samtidigt så att säga fått vara strykpojken. Jag förutsätter alltså att riksdagen, innan någonting drastiskt händer beträffande korrespondensundervisningen vid Hermods, får möjlighet att ta ställning i denna fråga – vilket statsrådet utlovat och utbildningsutskottet angett i ett betänkande 1975.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1984/85:209 om verksamheten vid enheten för radiologisk onkologi vid Stockholms universitet**Anf. 18** Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att garantera verksamheten vid enheten för radiologisk onkologi.

Universitetet i Stockholm har nyligen, på regeringens uppdrag, i samråd med statens strålskyddsinstitut inkommit med bedömningar och förslag som berör en eventuell fortsatt verksamhet vid den aktuella enheten.

Dessa förslag behandlas i det nu pågående budgetarbetet.

Anf. 19 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lena Hjelm-Wallén för svaret på min fråga, även om det var skäligen tunt.

Bakgrunden till min fråga är den uttalade osäkerheten för verksamheter vid enheten för cancer- och tumörforskning vid Stockholms universitet.

Jag vill omedelbart ställa några följdfrågor som är föranledda av att osäkerheten tycks kvarstå när det gäller finansieringen efter budgetåret 1984/85. I varje fall känner sig forskare och övrig personal helt oinformerade

Torsdagen den
6 december 1984

*Om verksamheten
vid enheten för ra-
diologisk onkologi
vid Stockholms
universitet*

om sina anställningars framtid. Tycker statsrådet att det är rimligt? Det talas i svaret om "en eventuell fortsatt verksamhet". Ordet "eventuell" låter inte alls tillfredsställande.

Av vilken anledning är det svårt att nå enighet kring anslagsfrågor när det gäller denna forskning? Anser statsrådet att forskningen inte är tillräckligt angelägen för att få en seriös behandling i skilda departement? Planerar regeringen att låta motsvarande forskning ske på annat håll och i så fall var?

I budgetpropositionen för 1984/85 upptogs ej på jordbruksdepartementets anslagsförslag några medel till enheten för radiologisk onkologi. Medel har tidigare tilldelats enheten från strålskyddsinstitutet. Plötsligt saknades 1,22 milj. kr. till forskningen i fråga. Det är kanhända en lapsus eller kanske en medveten glömska för att sakta strypa en viktig verksamhet. Kan statsrådet i dag förklara denna fatalitet? Det är också en fråga.

När jordbruksutskottet under våren i år behandlade regeringens forskningsproposition blev vi uppmärksammade på att det till forskning som sker inom enheten för radiologisk onkologi skulle komma att saknas minst 1 milj. kr. under budgetåret 1984/85.

I folkpartiets utbildningsgrupp och sedermera också i jordbruksutskottsgruppen uppmärksammade vi detta, och efter motion 2694 från Lars Ernestam och mig togs ärendet upp till behandling i jordbruksutskottet. Vi yrkade att riksdagen skulle besluta att anslå 1 milj. kr. för budgetåret 1984/85 till Stockholms universitet alternativt till strålskyddsinstitutet för vidare befordran, för att medverka till en finansiering av verksamheten vid enheten för radiologisk onkologi.

I enlighet med motionens förslag beslöt jordbruksutskottet och sedermera riksdagen om ett tillkännagivande till regeringen i frågan.

Jag förutsätter att regeringen har sett till att verksamheten vid enheten för radiologisk onkologi fått de medel som erfordras för att forskningen där skall kunna fortsätta i oförminskad omfattning.

De frågor som jag ställde i början av mitt anförande hinner jag kanske inte upprepa, men jag hoppas att statsrådet har uppfattat dem och kan ge de besked som jag har efterfrågat.

Anf. 20 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det är i dagens läge inte möjligt för mig att ytterligare kommentera frågan. Budgetpropositionen lämnas i vanlig ordning den 10 januari.

Anf. 21 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag anser ändå att frågan är av sådan vikt – inte minst för forskare och övriga anställda – att åtminstone de som är närmast berörda ur anställningssynpunkt borde få ett besked, om det nu inte går att ge ett svar här.

Frågan till statsrådet kvarstår: Hur ser statsrådet på angelägenheten av att denna forskning får fortsätta och att den personal som finns tillförsäkras ett besked om fortsatt anställning? Det gäller en långsiktig forskning med tre-

och fyraåriga försöksperioder, och det är helt orimligt att låta denna forskning få knappt ettåriga besked om hur man skall finansiera sin fortsatta verksamhet.

Understrykas kan också att cancerkommittén i en skrivelse till jordbruksministern har framhållit betydelsen av att vi i vårt land kan bibehålla en sakkunskap och experimentell erfarenhet inom ett område som är nödvändigt för prövning av strålningens och cancerogena substansers tumörframkallande verkan. Det är väl ändå inte meningen att låta denna forskning rinna ut i sanden?

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

Om ändrade direktiv för översynen av reglerna för antagning till högskolan

6 § Svar på fråga 1984/85:212 om ändrade direktiv för översynen av reglerna för antagning till högskolan

Anf. 22 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Per Unckel har – mot bakgrund av en nyligen publicerad rapport – frågat mig om jag är beredd att ändra direktiven till tillträdesutredningen på så sätt att kommittén inte är bunden av att föreslå fortsatt meritvärde för arbetslivserfarenhet.

Av direktiven till tillträdesutredningen framgår att jag inte ser meritvärdering av arbetslivserfarenhet som ett sätt att mäta studielämplighet. Däremot anser jag att det är ett ändamålsenligt sätt att främja en varierad erfarenhetsbakgrund bland de studerande och att ta hänsyn till yrkeserfarenheter som kan vara av betydelse för en sökt utbildning. Enligt min mening är det rimligt att ha ett sådant inslag i ett tillträdessystem där förväntad studielämplighet även fortsättningsvis måste vara det främsta urvalskriteriet.

Tillträdesutredningen har att pröva i vilka fall arbetslivserfarenhet skall tillgodoräknas i det framtida urvalssystemet samt i vilken omfattning och på vilket sätt detta skall göras. I underlaget för utredningens överväganden ingår givetvis alla de erfarenheter – både positiva och negativa – som finns av de nuvarande reglerna, dokumenterade i såväl den av Per Unckel åberopade rapporten som många andra undersökningar, resultatredovisningar och debattinlägg. Något skäl för att på grundval av en enskild FoU-rapport helt döma ut arbetslivserfarenhetens roll i meritvärderingssammanhang ser jag emellertid inte. Några ändringar i utredningens direktiv är därför inte motiverade.

Anf. 23 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

Arbetslivserfarenhet är uppenbarligen minst av allt någon styrka när det gäller att bedöma förutsättningarna till framgång inom den högre utbildningen. I den rapport som jag har tagit som utgångspunkt för min fråga konstateras: "Arbetslivserfarenheten tycks sänka prognosvärdet hos antag-

Om ändrade direktiv för översynen av reglerna för antagning till högskolan

ningspoängen som är en summa av betyg eller motsvarande och arbetslivserfarenhet.”

Utredningen pekar för sin del på tre olika möjliga anledningar till att så är fallet. De som kommer in med hjälp av poäng för arbetslivserfarenhet kommer ofta in med lägre medelbetyg än de som kommer in utan arbetslivserfarenhet, påpekas det. De som har poäng för arbetslivserfarenhet kommer in senare i utbildningen och har ofta förlorat studievana och har även sämre aktuella kunskaper, sägs det vidare. De med arbetslivserfarenhet, konstateras det till slut, är i allmänhet äldre, har ofta familj och försörjningsplikter samt olika sociala engagemang. Detta gör att de ofta har mindre tid att koncentrera sig på studierna.

Däremot säger utredningen att betygen normalt har det bästa prognosvärdet för framgång i högre utbildning.

Mot denna bakgrund är det litet svårt att se förnuftet i en regeringspolitik där arbetslivserfarenhet uppenbarligen även i framtiden skall tillräknas meritvärde, medan – för att hänvisa till en annan debatt som Lena Hjelm-Wallén och jag har haft med varandra – betygens värde skall minskas. Dvs.: man håller fast vid det som har dåligt prognosvärde och lägger mindre tonvikt vid det som uppenbarligen har ett gott prognosvärde.

Vad som, herr talman, händer, med den grundsyn som Lena Hjelm-Wallén gör sig till talesman för, är ju att vi inom ramen för en totalspärрад högskola tar in studerande som uppenbarligen har sämre förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen än de studerande som faktiskt inte kommer in. Varför gör sig utbildningsministern till företrädare för denna typ av uppochnervända världen-resonemang? Varför inte säga som det är, nämligen att det vore av värde att låta tillträdesutredningen pröva alla tänkbara former av antagningssystem och inte från början vara låst vid någonting som den ena forskningsrapporten efter den andra dömer ut som otidsenligt när det gäller att bedöma möjligheterna till framgång i studierna?

Nu säger statsrådet som ursäkt för att man ändå skall behålla arbetslivserfarenheten som meritgrundande faktor att den gör att man får in studerande med olika erfarenhetsbakgrund. Men om de studerande som då kommer in, oavsett vilken erfarenhetsbakgrund de har, har sämre förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen i fråga, är det väl inte ett argument för att hålla fast vid ett otidsenligt antagningssystem.

Till sist sade statsrådet att tillträdesutredningen får möjlighet att bedöma den här frågan mot bakgrund av alla tillgängliga forskningsrapporter. Jag skulle vilja fråga statsrådet: Finns det någon tillgänglig forskningsrapport som stöder antagandet att man har större förutsättningar att klara högre utbildning, om man har arbetslivserfarenhet än om man har tagits in på grundval av sina betyg?

Anf. 24 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! I vad gäller antagning till högskola står jag bakom den inriktning som riksdagen har slagit fast. Riksdagen har därvid betonat att högskolan har vissa sociala mål. Moderaterna har alltid varit emot infriandet

av dessa sociala mål, och vi lär inte komma överens den här gången heller. Riksdagsmajoriteten och socialdemokraterna menar att det är viktigt att ge människor möjlighet att tillgodoräkna sig arbetslivserfarenhet. På så sätt kan de få utbildning som tidigare inte har fått någon chans till sådan.

De här arbetslivserfarenheterna skall kunna räknas in, så att man får en mer varierad erfarenhetsbakgrund bland högskolestuderande. Man kan diskutera hur arbetslivserfarenheten skall vägas mot andra meriter. Jag har givit tillträdesutredningen i uppdrag att arbeta med detta och försöka komma fram till nya lösningar. Jag är alltså öppen för ändringar på detta område, men jag vill först avvakta vad utredningen har att säga. Moderaterna och vi har nog mycket svårt att komma överens i denna fråga. Vi socialdemokrater kommer nämligen att även fortsättningsvis hålla fast vid högskolans sociala mål.

Anf. 25 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är notabelt att utbildningsministern inte gör några försök att hävda att de som har arbetslivserfarenhet i bagaget har bättre förutsättningar än de som har betyg att klara studier vid högskolan. Med tanke på framtida meningsutbyten mellan oss noterar jag detta.

Lena Hjelm-Wallén sade att utredningen utgår ifrån det gällande riksdagsbeslutet, men tillträdesutredningens uppgift är, såvitt jag förstår, att försöka få ett bättre tillträdessystem än det tillträdessystem som riksdagen dess värre – utan moderat medverkan – har ställt sig bakom tidigare, ett tillträdessystem som verkligheten både uppåt, nedåt, framåt och bakåt har dömt ut som otidsenligt, byråkratiskt och föga lämpat att välja ut de studerande som rätteligen bör ha det begränsade antalet platser vid högskolan.

Lena Hjelm-Wallén sade att det är viktigt för socialdemokratin att främja sociala mål inom den högre utbildningen, men då måste, herr talman, den exakta frågan till Lena Hjelm-Wallén bli: Är det alltså viktigare att till högskolan – med hänvisning till sociala mål – ta in studerande som har sämre förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen än andra?

Anf. 26 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Låt mig först notera att vi är överens om att det finns en hel del svagheter i det nuvarande antagningssystemet. De borgerliga partierna hade i olika konstellationer sex år på sig att göra någonting åt det här. Det gjordes mycket små ändringar, och dessa medförde att systemet blev ännu mer svåröverskådligt och svårt att hantera. Jag har nu tillsatt en utredning, och den skall utgå från de allmänna mål som vi har ställt upp för högskolan. Härefter ingår också vissa sociala mål. Vi vill värna om en varierad erfarenhetsbakgrund bland de studerande. En sådan kan man få genom att också ge poäng för arbetslivserfarenhet. Jag har emellertid aldrig hävdats någonting annat än att arbetslivserfarenheten bara kan ge den varierade erfarenhetsbakgrunden – det är inte ett sätt att mäta studielämplighet. Här är vi överens.

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

Om ändrade direktiv för översynen av reglerna för antagning till högskolan

Torsdagen den
6 december 1984

Om ändrade direktiv för översynen av reglerna för antagning till högskolan

Anf. 27 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Utbildningsministern konstaterar att det finns en hel del svagheter i det nuvarande tillträdessystemet. Det är sannolikt dagens understatement. Men kom inte och pådyvla moderata samlingspartiet något ansvar för det tillträdessystem som finns. Vi har bekämpat det från det första ögonblicket detta tillträdessystem såg dagens ljus.

Herr talman! Jag begärde emellertid egentligen inte ordet för att säga detta utan för återigen ställa frågan till Lena Hjelm-Wallén: Skall vi från den totalspärade högskolan slå ut en studerande som har bättre förutsättningar att tillgodogöra sig framtida utbildning till förmån för sociala mål? Skall vi säga till en studerande som har kunskaperna, som har en positiv studieprognos: Sorry, vi måste dess värre av sociala skäl ta in någon som inte har så goda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen som du har?

Anf. 28 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! För att komma in i högskola skall man ha den allmänna behörigheten och dessutom den särskilda behörighet som föreskrivs. Det gör vi aldrig avkall på.

Anf. 29 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Statsrådet svarar inte på frågan, om vi skall säga till en elev eller studerande som har goda förutsättningar att klara utbildningen vid högskolan, att du får inte plats därför att vi av sociala skäl skall släppa in någon annan. Är det vad vi skall säga till dessa studerande? Ja eller nej!

Anf. 30 Utbildningsminister LENA-HJELM WALLÉN:

Herr talman! Vad jag försökte göra klart är att alla som kommer till högskolan skall ha tillräckliga förkunskaper. Det är det viktiga. När det sedan gäller urvalet bland dem som söker är det flera mål man måste ta hänsyn till än bara studielämpligheten.

Anf. 31 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Inom ramen för en totalspärad högskola är det fråga om vilka som skall få plats. Jag konstaterar, herr talman, att de som får platserna i Lena Hjelm-Walléns högskola inte är de som har de bästa förutsättningarna att tillgodogöra sig högre studier.

Anf. 32 Utbildningsminister LENA-HJELM WALLÉN:

Herr talman! Jag tycker att Per Unckel gör sig till domare på ett mycket enkelt sätt. Här gäller det att väga in olika meriter. Jag tror att det som riksdagen en gång har fastställt, att också arbetslivserfarenhet faktiskt är en positiv merit, kommer att visa sig gälla även för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1984/85:190 om handelsutbytet med Sydafrika och Iran

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

*Om handelsutbytet
med Sydafrika och
Iran*

Anf. 33 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har, mot bakgrund av förbudet för svenska företag att investera i Sydafrika, frågat mig om det är konsekvent att verka för en utökad handel med Iran.

En överväldigande majoritet av FN:s medlemsländer och en bred majoritet i Sveriges riksdag har gång på gång konstaterat att läget i Sydafrika är unikt. Den svarta majoriteten i Sydafrika lever i ett samhälle där den systematiskt utsätts för en förödmjukande behandling, som strider mot de internationella reglerna till skydd för grundläggande mänskliga rättigheter. Kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer förvisso även på andra håll i världen. Men i Sydafrika är rasdiskrimineringen genom apartheidssystemet fastställd i lag på ett sätt som saknar motstycke.

Situationen i Sydafrika och Namibia har därför blivit sådan att den anses utgöra ett hot mot internationell fred och säkerhet. Detta är ett skäl till att Sverige bedriver en aktiv Sydafrikapolitik och det är därför riksdagen i juni 1979 med endast ett partis röster emot antog ett förbud mot svenska investeringar i Sydafrika och Namibia. Regeringen har också nyligen föreslagit en skärpning av denna lagstiftning. Vi har även restriktioner i fråga om kontakter med Sydafrika på idrottens, kulturens och vetenskapens område.

När det gäller handeln är emellertid vår principiella inställning att inte införa sanktioner om dessa inte beslutats av FN:s säkerhetsråd och därmed kan vinna tillräcklig anslutning för att bli effektiva. Endast ett beslut av säkerhetsrådet kan upphäva de åtaganden om en fri handel som Sverige och andra länder har iklätt sig genom sin anslutning till GATT.

Av dessa skäl upprätthåller vi ingen handelsbojkott mot något land. Inte ens mot Sydafrika.

Som jag nyligen förklarat här i kammaren i samband med besvarande av frågor om Iran anser regeringen f. ö. att det skulle var fel att vidta åtgärder från svensk sida i syfte att isolera detta land.

Anf. 34 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag tror ändå inte att det är någon svårighet att få gehör för uppfattningen att Sveriges investeringsaktion gentemot Sydafrika inte skall uppfattas som något annat än en bojkott. Sydafrika är unikt, säger statsrådet. Ja, visst är det det, men det finns sannerligen många andra länder som också är unika!

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag understryka mitt avståndstagande från alla regimer vilkas makt baseras på diskriminering, förnedring, förföljelse och terror. Dock menar jag att vi hamnar i en omöjlig situation då vi som enda land vill förbjuda företag att investera i Sydafrika, samtidigt som vi har stort utbyte med andra regimer, t. ex. Iran, vars makthavare avrättar tiotusentals människor.

Självfallet skall Sverige, t. ex. i FN, kritisera länder som diskriminerar och förtrycker sina medborgare. Däremot bör vi inte medverka i konkreta aktioner mot enskilda länder samtidigt som vi fortsätter att utveckla utbytet med andra diktaturstater. Sverige bör medverka i aktioner endast i de fall då många andra länder deltar. Jag tycker att konsekvensen kräver detta.

Vår bojkott skadar nämligen inte Sydafrika. Med tanke på hur världen ser ut innebär Sydafrikaaktionen bara att svenska företags konkurrensförmåga försämras och att svenska jobb går till andra länder.

Herr talman! Moralens vägar är ofta litet krokiga. Politiker, journalister på skyddade redaktioner och självutnämnda världssamveten som kräver åtgärder mot Sydafrika blir förvånansvärt tysta när andra diktatorländer kommer på tal. Kan det bero på att vår export till Iran och andra diktaturer är av den omfattningen att den inte får äventyras? Sveriges utbyte med Sydafrika är nämligen bara marginellt i jämförelse med utbytet med t. ex. Iran.

För några år sedan, då den nuvarande regimen kom till makten, uttalade vår statsminister att denna regim skulle bygga upp demokratin från grunden. Är det, herr statsråd, kanske denna syn, som statsministern då var ensam om, som är orsaken till att vi fortsätter att förhandla med Iran?

Man brukar beskylla oss moderater för att vara krämare. Jag tycker att man i stället borde sätta den etiketten på dem som kräver åtgärder mot Sydafrika men som av ekonomiska skäl inte kräver några konkreta åtgärder mot andra länder.

Till sist, herr talman, leker jag med tanken på vad som skulle hända om man upptäckte en helt epokgörande cancermedicin i Sydafrika och landet krävde att vi för att den alls skulle få säljas till Sverige skulle upphäva vårt investeringsstöd. Hur skulle vi ställa oss i en sådan situation?

Anf. 35 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vill återigen för Sten Andersson i Malmö – när han nu talar om konsekvens – påpeka det enkla förhållandet att Sverige inte har handelsbojkott mot något land men att en bred majoritet här i riksdagen, med endast moderata samlingspartiets röster emot, har bedömt situationen i Sydafrika som helt unik. Och det är inte bara vi som har gjort det – denna majoritet, bestående av alla partier utom Sten Anderssons eget, i Sveriges riksdag har därvid stött sig på FN:s syn på utvecklingen i Sydafrika. – Så var det med konsekvensen!

Det är sannerligen – för att gå över till den andra frågan – inte så att vi skulle vara tysta när det gäller förtrycket av mänskliga rättigheter i Iran. Utrikesministern och jag själv har tidigare i kammaren klart och entydigt redogjort för den svenska regeringens syn på situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna i Iran. Det har skett vid många tillfällen. Brott mot de mänskliga rättigheterna måste fördömas varhelst och närhelst sådana begås, och det gör Sverige också. Det kan på den punkten inte finnas något tvivel om regeringens inställning.

Den svenska synen på de mänskliga rättigheterna har klargjorts såväl i

internationella fora såsom i FN som vid en rad direkta bilaterala kontakter med Iran. Vi har tagit upp olika frågor som också berörs i FN-rapporten, uppgifter om summariska och godtyckliga avrättningar samt fängslande utan rättegång.

Som bekant har FN:s kommission för de mänskliga rättigheter i Genève beslutat att utse en särskild representant med uppgift att granska läget för de mänskliga rättigheterna i Iran. Det beslutet har alldeles självklart stöd från svensk sida. Vi kommer givetvis även i fortsättningen att på lämpligt sätt hävda vår syn på de mänskliga rättigheterna såväl bilateralt som i internationella fora. På den punkten råder det ingen som helst tvekan.

Anf. 36 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag sade i början av mitt förra inlägg att det säkert inte är någon svårighet att få gehör för den uppfattningen att vår investeringsaktion mot Sydafrika av en mycket bred allmänhet uppfattas såsom en bojkottaktion. Det är bara vi i Sverige som har företagit en sådan här investeringsaktion. Inga andra länder anser det värt att pröva denna metod. Därför tycker jag att det är fel att försöka köpa sig fri från vissa samvetskval på ett sätt som bara innebär att andra länders företag övertar svenska företags marknader och svenska jobb. Vi måste konstatera att världen ser ut som den gör.

Herr talman! I den svenska debatten förekommer en del omdömen. Vi har många världssamveten i detta land. Skulle vi vidta åtgärder med utgångspunkt i de yttranden som vissa svenska världssamveten gör om andra länder, skulle det sluta med att det bara funnes ett land som vi kunde handla med, nämligen vårt eget land.

Anf. 37 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det förslag till skärpning av Sydafrikalagstiftningen som regeringen har lagt fram finns nu i utskottet och skall senare behandlas av riksdagen. Det finns ingen anledning att i dag gå in i en närmare debatt om det.

Jag vill något kommentera vad Sten Andersson i Malmö nämnde om att de svenska åtgärderna inte skulle ha någon effekt. Vår lagstiftning diskuteras i en rad andra länders beslutande församlingar. Tanken med vår lagstiftning är att vi hoppas att den skall följas av andra länder – kanske inte exakt i den form som vi har, eftersom olika länder ju har olika typer av förbindelser med Sydafrika. Men våra åtgärder diskuteras i Norden, Holland, USA och andra länder. Det är ingalunda så att Sverige ensamt har vidtagit åtgärder mot Sydafrika. Även andra länder gör det utifrån sina speciella förbindelser. På handelns område – det är den skillnaden som gör Sten Anderssons fråga svårbegriplig – förekommer ingen bojkott vare sig från Sverige eller från andra länder, eftersom FN:s säkerhetsråd inte har beslutat om någon sådan.

Anf. 38 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall inte upprepa vad jag anser om investeringsaktionen och stoppet för investeringar. I det senaste numret av Metallarbetaren finns

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

*Om handelsutbytet
med Sydafrika och
Iran*

Om handläggningen av ärenden om ersättning till värnpliktig personal som skadats i tjänsten

ett reportage av en fackligt organiserad metallarbetare, som har besökt Sydafrika. Han var mycket kritisk mot Sydafrika innan han åkte dit, och han var fortfarande kritisk. Men han var också mycket kritisk mot detta beslut med tanke på de effekter som det skulle få.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1984/85:204 om handläggningen av ärenden om ersättning till värnpliktig personal som skadats i tjänsten

Anf. 39 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Jag måste först be om ursäkt för att Gunnar Biörcks namn har blivit felstavat i det utdelade svaret.

Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig – mot bakgrund av en artikel i Svenska Dagbladet den 2 november 1984 om en skadad värnpliktig – vilken åtgärd jag är beredd att vidta för att detta och liknande fall skall handläggas med all den skyndsamhet som statens ansvar för värnpliktiga bör föranleda.

En värnpliktig som drabbas av kroppsskada under tjänstgöringen har rätt till ersättning enligt de grunder som gäller för dem som ädrar sig en arbetsskada. Ersättningens storlek motsvarar i de flesta fall vad som skulle ha utgått i skadestånd.

Ersättningen för inkomstförlust och sjukvårdskostnader fastställs av försäkringskassan. Ersättning för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men samt allmänna olägenheter beslutas av trygghetsnämnden.

Om en värnpliktig skadar sig under värnpliktstjänstgöringen, skall skadan anmälas till kompanichefen eller motsvarande befäl. Anmälan skall vidarebefordras till regementschefen, vilken i sin tur underrättar försäkringskassan om skadan. Det åligger försäkringskassan att sända en kopia av skadeanmälan till trygghetsnämnden.

Kritik har riktats mot de långa handläggningstiderna för arbetsskadeärenden hos försäkringskassorna och besvärsinstanserna på socialförsäkringsområdet. Socialministern har i januari i år tillsatt en utredning, som bl. a. skall föreslå åtgärder för att förkorta väntetiderna hos kassorna. Utredningen skall redovisa sina förslag under våren 1985.

Några särskilda åtgärder för att påskynda handläggningen hos försvarets myndigheter är inte påkallade.

Anf. 40 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Ju längre jag har haft förmånen att få tillhöra riksdagen, desto starkare har jag upplevt att en av vår främsta uppgifter här i huset är att försvara medborgarna mot myndigheterna. Så ock här.

En av massmedias förtjänster är att de emellanåt lyfter fram till belysning egendomliga förhållanden inom den svenska förvaltningens mörka skrymslen. En artikel i Svenska Dagbladet gav mig anledning att närmare bekanta

mig med det fall som föranlett min fråga.

Försvarsministern har i sitt svar i korthet redogjort för sin uppfattning av fakta i målet och av olika skäl hållit sitt svar på det rent formella planet. Han slutar med att några särskilda åtgärder från försvarets sida inte är påkallade. Jag observerade den tonvikt han lade på ordet försvaret.

Jag hade emellertid knappast förväntat mig att försvarsministern, som har rykte om sig att vara en handlingskraftig och reputerlig karl, skulle se så formalistiskt på ett fall där myndigheterna otvivelaktigt inte gjort sitt bästa för att hjälpa en medborgare, snarare tvärtom.

För egen del har jag sammanträffat med vederbörande och bildat mig en personlig uppfattning av fakta i målet, om själva olyckshändelsen, om vederbörandes skador och invaliditet – han kom till mig med två kryckor – och om hans outröttliga försök att arbeta sig fram genom formalismens täta och taggiga snårskog.

Här har vi alltså en vid flygvapnet tidigare anställd, som senare blivit inkallad som värnpliktig och under en flygning, där han inte var flygförare, till följd av ett materialfel i planet störtade och slog i isen med en hastighet av 600 km i timmen och mirakulöst nog själv klarade livhanken men naturligtvis drabbades av ett antal svåra och komplicerade skador, om vilka jag har gjort mig underrättad. Som vid alla stora skador rör det sig om ett akut skede, ett reparativt skede och ett skede med bestående men. Alla dessa skador påverkar hos en yngre person hela framtiden.

I detta fall har vederbörande på ett aktningvärt sätt ändå kämpat sig fram till en dräglig existens, kanske förstärkt av den adrenalinutsöndring som nödvändigheten att ensam slåss mot åtta olika myndigheter medför. Dessa myndigheter har bestritt att fel eller försummelse skulle kunna läggas staten till last genom att hävda att det föreligger "brister i kausalitetsprincipen" och att man därför ännu mer än tre och ett halvt år efter skadan inte har funnit något skäl till omprövning av sina beslut.

Man kan förstå att flygvapenchefen, som häftigt reagerat mot försvarets civilförvaltnings för mitt sätt att se ovanligt stryktäcka formuleringar, funnit det oacceptabelt att ärendet ännu inte har fått en positiv avslutning. Är det verkligen ingenting försvarsministern kan göra här?

Anf. 41 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Låt mig säga att jag delar Gunnar Biörcks i Värmdö uppfattning om det viktiga med frågeinstitutet och också att massmedia skall titta på sådana här fall. Å andra sidan vet Gunnar Biörck mer än väl att vi inom frågeinstitutets ram inte brukar ta upp enskilda fall utan i stället diskutera principer.

I fall av den art som frågan gäller betalar trygghetsnämnden normalt ut ersättning för sveda och värk m. m. efter hand som skadornas omfattning kan fastställas. Under sjukskrivningstiden betalar försäkringskassan ut sjukpenning. Båda dessa saker har skett i det fall Gunnar Biörck avser.

Det kan emellertid också uppstå fråga om ersättning i form av livränta vid bestående nedsättning av arbetsförmågan. Att fastställa om det föreligger

Torsdagen den
6 december 1984

*Om en snabbtågs-
förbindelse Stock-
holm–Arlanda i
privat regi*

bestående nedsättning av arbetsförmågan brukar normalt ta en viss tid, framför allt om vederbörande återgår till arbete, och det har skett i detta fall. I sådana fall kan det vara fråga om inkomstförluster på grund av utebliven befördran e. d. som följt på grund av skadan. I det aktuella fallet är det just fråga om sådana ersättningsyrkanden. Myndigheterna kan då behöva ha litet tid på sig för att utreda ett sådant yrkande.

Anf. 42 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag tackar för detta svar också. Jag vill emellertid säga att jag inte har velat diskutera det enskilda fallet. Min formulering av frågan var om statsrådet var beredd att vidta åtgärder för att i detta och liknande fall handläggningen skall ske med sådan skyndsamhet att vederbörande verkligen får hjälp. Det är ju detta som inte skett, samtidigt som myndigheterna försvarar att de kan hålla på och traggla med ärendena.

Jag har motionsvägen, herr talman, två gånger försökt få riksdagen att i förvaltningslagen skriva in att alla som är i offentlig tjänst skall visa medborgarna respekt och omtanke, såsom det sedan länge är föreskrivet för sjukvårdens personal. Men riksdagen har efter vanligheten avslagit motionerna.

Jag har frågat vilken åtgärd som försvarsministern avser att vidta. Försvarsministern har i viss mån duckat och överlämnat uppgiften till de civila myndigheterna.

Efter att ha läst vad försvarets civilförvaltning skrivit i detta ärende skulle jag för min del vilja rekommendera försvarsministern att vara just försvarsminister: Ta befälet! Gör som Karl XI: far till Karlstad, eller var myndigheterna är, och inspektera vid något tillfälle när de inte vet om det och skaka om dem ordentligt!

Anf. 43 Försvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Jag har varit i Karlstad. Jag har inte talat om detta specifika fall. Men Gunnar Biörcks i Värmdö fråga i anknytning till tidningsartikeln och den korrespondens vi redan nu har haft med myndigheten på grund av frågan tror jag har spelat en viss roll i det fallet, liksom både Gunnar Biörcks och mitt agerande i samband med svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1984/85:215 om en snabbtågsförbindelse Stockholm–Arlanda i privat regi

Anf. 44 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Görel Bohlin har frågat mig om jag är beredd att positivt pröva genomförandet av en snabbtågsförbindelse mellan Stockholm och Arlanda i privat regi.

Även jag har sett uppgifter i massmedia om att det skulle finnas privata

Torsdagen den
6 december 1984

*Om en snabbtågs-
förbindelse Stock-
holm–Arlanda i
privat regi*

intressenter som är beredda att bekosta en snabbtågsförbindelse till Arlanda. Jag har emellertid inte haft tillfälle att ta del av något sådant förslag.

Jag vill erinra om att frågan om en spårförbindelse till Arlanda övervägdes i samband med förhandlingarna mellan staten, SJ och Stockholms läns landsting om spårutbyggnaden i Stockholmsregionen så sent som för något år sedan och att parterna då inte fann någon anledning att ta upp frågan till närmare behandling. Om det emellertid visar sig att förutsättningarna ändras så kommer givetvis frågan att prövas igen.

När det gäller privatfinansiering har jag tidigare här i kammaren deklarerat att jag inte vill stänga ute det privata näringslivet från järnvägstrafiken. Det måste emellertid då gälla väl avskilda bandelar där SJ inte bedriver egen trafik. För banor med enbart godstrafik kan man också överväga en överföring till företagsägda industrispår. Däremot ser jag inget skäl att låta privata intressenter driva egen trafik på spår som trafikeras av SJ. Sådan trafik bör bedrivas i egen regi eller på entreprenad av SJ, som också bör stå för de investeringar som är nödvändiga.

Anf. 45 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för det principiella och positiva svaret. Det måste alltså vara fråga om en väl avskild bandel. Jag har naturligtvis respekt för att en förhandlingssituation kan förhindra ett svar.

Som jag påminde om i min fråga beslöt riksdagen den 17 december 1980 att flytta jettflyget till Arlanda. Riksdagen uttalade då i enlighet med en socialdemokratisk reservation att det enligt utskottets uppfattning var en absolut förutsättning för att linjetrafiken skulle kunna flyttas över från Bromma flygplats till Arlanda att kollektivtrafikförbindelserna mellan Stockholms city och Arlanda förbättrades. Vidare sade man att de kollektiva transportererna till Arlanda på kort sikt kunde göras snabbare med ganska enkla åtgärder genom att den nuvarande busstrafiken skulle ges en smidigare utformning.

I en annan s-reservation följdes ett uttalande i den socialdemokratiska partimotionen upp. Där står följande:

”En järnvägsförbindelse till Arlanda skulle innebära en väsentligt bättre service för flygresenärerna och för dem som arbetar på Arlanda.”

Herr talman! Att en snabbtågsförbindelse till Arlanda är angelägen tycks alla vara eniga om, men det är knappast realistiskt att en sådan nu skulle kunna förverkligas med statliga anslag. Vi har helt enkelt inte råd.

Enligt min mening är det ett bättre alternativ att finansiera en snabbtågsförbindelse på privat väg. En snabbtågsförbindelse i privat regi kan bli ett tekniskt intressant utvecklingsprojekt av stort värde vid t. ex. förhandlingar om export. Referensobjekt i Sverige är – det har vi erfarit i flera sammanhang – nödvändigt för svensk industris möjligheter på exportmarknaden.

I augusti, när de socialdemokratiska riktlinjerna för järnvägspolitiken presenterades, sade kommunikationsministern att det inte blir någon järnväg till Arlanda. Det skulle bli vägsatsningar i Stockholmsregionen i stället – Arlandaleden, Norra länken m. m.

Torsdagen den
6 december 1984

*Domänverkets
verksamhet, m. m.*

I november kontaktades, enligt uppgifter som jag har fått, kommunikationsdepartementet av en privat entreprenör, som föreslog utbyggnad av en Arlandabana, privat bekostad och driven.

Socialdemokraterna har alltså ursprungligen sagt ja till banan. Men i augusti sade kommunikationsministern nej.

Beträffande kommunikationsministerns inställning till om banan skall vara i privat eller statlig regi har jag nu fått ett principiellt svar. Jag hoppades att få ett positivt besked här, men jag får beträffande realiserandet av banan nöja mig med det principiella svar som jag har fått.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Domänverkets verksamhet, m. m. (forts. från prot. 44)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande 1984/85:3.

Anf. 46 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Det finns ett litet fåtal branscher inom Sverige som har en oerhört stor betydelse för vår handel, för vår bytesbalans och för det totala antalet jobb samt för geografiskt mycket stora områden och för ett stort antal orter i vårt land.

En sådan näring är skogsindustrin. Den högsta värdeuppyggnaden inom skogsindustrin svarar sågverksproduktionen för. Denna värdeuppyggnad skulle kunna bli ännu mycket större med en ökad förädling inom vårt eget land. Förädlingsansträngningarna skulle inriktas mot en produktion anpassad direkt till användarna. Den skulle också vara anpassad direkt till de behov och kravspecifikationer som slutanvändarna av virket kan ha. Produkterna kunde bestå av exempelvis exaktkapade och snickeritorra ämnen för snickeri- och möbelindustri. Lamineringstekniken kunde få en ökad användning. Andelen hyvlade produkter skulle öka starkt.

Omställning till vidareförädling i den svenska sågverksindustrin har gått långsamt. Den har framtingats – särskilt i södra Sverige – av råvarubristen. Svag självfinansieringsförmåga, bristande information om marknadsförutsättningarna, svårbedömda inkörningskostnader och ett allmänt risktagande har bidragit till företagens tveksamma attityd. Ett väsentligt hinder ligger inbyggt i det traditionella systemet, där bulkvaran styr produktion, försäljning och distribution. De affärsmönster som utvecklats från bulkvaruhanteringen måste brytas om vidareförädlingens rationaliseringsmöjligheter skall kunna utnyttjas till fullo.

Flera faktorer talar för att den spontana omställningsprocessen i syfte att uppnå en högre förädlingsgrad inom branschen bör stimuleras för att få ett snabbare genomslag.

I vpk-motionen om vidareförädling inom sågverksindustrin tas upp frågan om en strategi för de svenska sågverken. Vi har då utgått från den rapport som statens industriverk arbetat fram, SIND 1980:16. I den rapporten har

man lyft fram de vinster, framför allt samhällsekonomiskt, som man kunde uppnå genom att satsa på en produktion och försäljning direkt till användarna inom de länder dit största delen av vår sågvaruexport går.

Kort sammanfattat skulle vi kunna öka värdet av den svenska sågvaruexporten, som i fjol uppgick till 9 miljarder, med 75 %. Förädlingsinsatserna kunde ge 7 000 nya jobb. Det investeringsprogram som skulle leda fram till de här effekterna skulle skapa många jobb inom byggnads- och anläggningssektorn. Kostnaderna beräknades 1979 till 7 miljarder.

Utskottet har gjort en mycket omfattande skrivning kring de förslag som finns i motionen. Efter dessa omfattande skrivningar stannar ändå utskotts-majoriteten för att avstyrka motionen. Man hänvisar till att det är sågverksföretagen själva som skall besluta om inriktningen av sin verksamhet.

Ja, vad kommer den här kortsynta låt-gå-politiken att innebära för regionalpolitiken, för sågverksorterna, för exportvärdet och för de människor som har eller hade kunnat få arbete om riksdag och regering beslutat sig för att ta tag i frågorna på ett riktigt sätt? Såvitt jag kan bedöma innebär det här en fortsatt huggsexa om virket. Nödvändiga förädlingsinsatser skjuts allt längre fram i tiden. De produktionsanläggningar som har den svagaste betalningsförmågan kommer att slås ut, och de får lägga ner sin verksamhet. Orter där dessa anläggningar finns kommer att drabbas mycket hårt.

Arbetarna i de sågverk som tvingas lägga ner förlorar sina jobb och går mot en mycket oviss framtid, inte så sällan mot en mera permanent arbetslöshet. Det tillskott på exportvärdet som hade varit möjligt uteblir.

De borgerliga partiernas motstånd är naturligt – där har man ju traditionellt bekämpat övergripande samhällsplanering. Under kapitalistiska produktionsförhållanden är ju vinstkravet den enda drivkraften för en produktion. Tidigare socialdemokratiska motioner där det krävts samhällsinsatser för vidareförädling inom sågverksindustrin har ju avslagits av den dåvarande borgerliga majoriteten. Men inom socialdemokratin måste det ha skett en total omsvängning. Sågverksarbetarna kan tydligen inte längre lita på att en majoritet i riksdagen av människor som invalts med rösterna från det arbetande folket vågar trotsa träpatronerna, vågar stå för en nationell och framåtsyftande industripolitik inom sågverksindustrin. Vpk har i sin framtidsmodell för hur problemen kan lösas lagt följande förslag:

- Nedbrytning av SIND:s utredning till länsvisa branschprogram
- Ett klart ställningstagande från ägaren/staten innebärande att ASSI och domänverket aktiveras för en sågverkspolitik för högförädling
- Staten ställer tillräckliga garantibelopp till förfogande som möjliggör att ett investerings- och utvecklingsskede inleds vid sågverken
- Virkesfördelningplaner utarbetas där domänverkets roll som storsäljare av virke utnyttjas som styrmedel. Högförädling skulle ge företräde vid virkesköp.

Jag kan bara djupt beklaga om riksdagen skulle strunta i att lösa den här mycket viktiga utvecklingsfrågan inom svensk industri och ekonomi.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till samtliga vpk-reservationer till

NU-betänkandet.

Så till sist några ord till utskottets talesman Runc Jonsson. Innebörden i den del av hans anförande som berörde sågverkens vidareförädling står helt klar. Numera anser socialdemokraterna att det är företagen själva som skall ta besluten och initiera eventuella förädlingssteg. Detta är ett synsätt som står i uppenbar strid mot socialdemokraternas partimotion 1980/81:2021. Jag citerar:

”Även i framtiden kommer det att krävas finansiella insatser från samhällets sida för att trygga en positiv utveckling inom skogsindustrin. Dessa insatser måste emellertid ingå som en del i en planerad branschutveckling. Detta betyder bl. a. att samhällsengagemanget inte som hittills skall koncentreras till de mindre livskraftiga, redan krisdrabbade företagen och enheterna. Det är för den långsiktiga utvecklingen minst lika viktigt att samhället engagerar sig i framtidsinriktade och expansiva delar av branschen.”

I de två sista styckena i samma motion heter det:

”Industriverket begär i utredningen att få medel för ett ’Branschprogram Säg’ för att hjälpa sågverksindustrin att komma i gång med vidareförädlingen. Industridepartementet har svarat med att sända utredningen på remiss. Det finns nu en uppenbar risk för att hela denna fråga blir föremål för en långdragen behandling. Detta vore mycket olyckligt, bl. a. mot bakgrund av att utredningsmaterialet snabbt förlorar i aktualitet.

Vi anser det vara ett vitalt intresse att snabbt få i gång en ökad satsning på vidareförädling inom sågverksindustrin. Regeringen bör därför behandla industriverkets förslag med största skyndsamhet. Ett förslag bör föreläggas riksdagen så snart som möjligt under hösten.”

Socialdemokraternas handlande under sin regeringstid efter valet 1982 innebär ju att de uppskjuter och fördröjer ätt en så här viktig framtidsfråga löses tillfredsställande. Man erinrar sig osökt Hamlets ord: ”Så går beslutetsamhetens friska hy i eftertankens kränka blekhet över.”

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för domänverket)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 146 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (plan för utförsäljning av företag och mark)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utnyttjande av externa tjänster)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för reservation 3 av Jörn Svensson.

Mom. 4 (tillvaratagande av sjunktimmer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vidareförädling inom sågverksindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 19 för reservation 5 av Jörn Svensson. 1 ledamot avstod från att rösta.

11 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1984/85:4 Bankernas avgifter för växling av svenska mynt

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Utvidgad skyldighet för kreditupplysningsföretag att lämna beställaruppgift

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1984/85:5 om utvidgad skyldighet för kreditupplysningsföretag att lämna beställaruppgift.

Anf. 47 HÅKAN STJERNLÖF (m):

Herr talman! Jag vill uttala mitt missnöje över att näringsutskottet i betänkandet nr 5 avstyrkt min motion om utvidgad skyldighet för kreditupplysningsföretag att lämna beställaruppgift.

Jag har svårt att förstå varför den som är näringsidkare skall behöva finna sig i att ha sämre integritetsskydd än andra.

Det är helt i sin ordning att utomstående inhämtar upplysningar, men det är alldeles fel att upplysningsbeställarens anonymitet skall vara skyddad i lag. Med ledning av uppgifter i kreditupplysningskopier kan den som varit föremål för upplysningen, om han informerats om vem som frågat, kommentera uppgifterna och justera felaktigheter som kan förekomma.

En ändring i lagen skulle vara till gagn för båda parter, rensa bort okynnesförfrågningar och möjligen också förbättra kvaliteten på det material som sänds ut. En lagändring på det här området är befogad, inte minst för att säkra integritetsskyddet. Lagändringen är dessutom lätt att åstadkomma.

Jag beklagar att näringsutskottet inte tillstyrkt min motion. Flera remissinstanser har gjort det.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag får kanske anledning återkomma. De som vill fördjupa sig i ärendet rekommenderas att läsa datainspektionens yttrande, som redovisas på s. 12 och följande i betänkandet.

Med detta anförande, vari Erik Olsson, Blenda Littmarck och Barbro Nilsson i Visby (alla m) instämde, var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

Utvidgad skyldighet för kreditupplysningsföretag att lämna beställaruppgift

13 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkanden

1984/85:6 Vissa detaljhandelsfrågor

1984/85:8 Ändring av upplåningsrätten för Konungariket Sveriges stadshy-
potekskassa (prop. 1984/85:74)

Vad utskottet hemställt bifölls.

14 § Räntetillägg för räntefritt eller lågförräntat lån

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1984/85:20 om räntetillägg för
räntefritt eller lågförräntat lån (prop. 1984/85:71).

Anf. 48 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den proposition, nr 71, som vi i dag skall behandla visar
ånyo vilka stora brister som vidlåder den reformerade inkomstbeskattning
som såg dagens ljus efter "den underbara natten".

Stark kritik har bl. a. riktats mot att vid beräkning av tilläggsbelopp
räntetillägg skall göras för bostadsförmån på jordbruksfastighet, privat
utnyttjande av bil samt förmånliga lån från arbetsgivare. I dagens betänkan-
de är det blott den sistnämnda förmånen som skall behandlas.

Enligt den nya lagstiftningen skall en skattskyldig, som erhållit lån från
arbetsgivare där räntan understiger den sedvanliga med mer än 100 kr.,
skatta för skillnadsbeloppet vid beräkning av underlag för tilläggsbelopp.
Som bekant utgår tilläggsbeloppet bara över den s. k. brytpunkten – 124 800
kr. vid 1986 års taxering.

Denna bestämmelse föranledde flera följdändringar i taxeringslagstift-
ningen:

1. I den allmänna självdeklarationen skall räntetillägget tas upp samt
grunderna för beräkningen anges.
2. Storleken av räntetillägget skall antecknas i taxeringslängden.
3. Arbetsgivare skall i kontrolluppgiften redovisa lånebelopp och erlagd
ränta om förmånen överstiger 100 kr.

Eftersom tilläggsbeloppet i princip skall beräknas för alla skattskyldiga och
det i de allra flesta fall blott blir fråga om mycket ringa tilläggsbelopp, säger
det sig självt att den nya lagstiftningen skapat krångel och byråkrati i en
omfattning som inte tillnärmelsevis motsvarar det belopp på mindre än 10
miljoner som beskattningen beräknas ge. Som illustration till storleken av
tilläggsbeloppet kan nämnas att det maximala skatteuttaget, 30 % av
räntetillägget, inträffar först när underlaget för tilläggsbeloppet överstiger
351 100 kr. Det kraftigt ökade administrativa arbetet för arbetsgivare och
skattemyndigheter samt det ökade krånglet för den enskilde deklaranten har
föranlett riksskatteverket att i sitt remissyttrande föreslå att ränteförmånliga
lån över huvud taget inte skall beaktas i skattesammanhang. I andra hand

föreslår verket en beloppsgräns om lägst 5 000 kr.

I propositionen säger nu finansministern att det skulle vara förödande både för de skattskyldigas inställning och för taxeringsmyndigheternas effektivitet om beskattningsresultatet inte står i rimlig proportion till nedlagt administrativt arbete eller om man kräver millimeterrättvisa.

Finansministern vågar emellertid inte ta den fulla konsekvensen av den misslyckade lagstiftningen och ompröva räntetilläggen utan nöjer sig med att föreslå en höjning av frigränsen till 2 000 kr.

Från moderata samlingspartiets sida har vi flera gånger tidigare påtalat avigsidorna med räntetilläggen, och vi föreslår i likhet med riksskatteverket att räntetillägg för ränteförmånliga lån slopas, varför jag yrkar bifall till reservation 1. Avvisar riksdagen detta förslag kommer vi i andra hand att stödja reservation 2.

Anf. 49 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Efter motioner, bl. a. från centern, har riksskatteverket (RSV) på regeringens uppdrag utfört en översyn av reglerna om räntetillägg. I en delrapport behandlas reglerna om räntetillägg för räntefritt eller lågförräntat lån från arbetsgivare.

De praktiska erfarenheterna visar entydigt att de skatteintäkter som räntetilläggsreglerna medfört för statsverket inte står i rimlig proportion till de administrativa och andra kostnader som dessa regler dragit med sig. RSV:s rapport visar detta. I rapporten påtalas de problem och den ökade resursåtgång inom skatteförvaltningen som de nya reglerna förorsakat.

RSV lämar i sin rapport olika förslag till förändring av nuvarande system. Man förordar att förmån av räntefritt eller lågförräntat lån inte alls skall beaktas. Om detta alternativ inte kan förverkligas, föreslår man att en frigräns om 5 000 kr. införs.

Propositionen och utskottets majoritet anser att frigränsen skall gå vid 2 000 kr.

Men vi anser att en sådan frigräns går alltför lågt. Av skatteförenklingskäl bör man snarare välja att helt avskaffa beskattningen av sådana här förmåner.

Med hänsyn till att frågan om huruvida ränteförmån skall ingå i underlaget för arbetsgivaravgifter f. n. är föremål för utredning och att ett slopande av ränteförmånsbeskattningen i vissa enskilda fall kan leda till skattelättnader som från rättvisesynpunkt kan ifrågasättas, bör beskattningen av ränteförmånliga lån t. v. behållas, i avvaktan på skatteförenklingskommitténs förslag.

Frigränsen bör höjas väsentligt. En frigräns på 10 000 kr. – som yrkas i centermotionen – anser vi vara väl avvägd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 50 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Knut Wachtmeister tog, sin vana trogen, tillfället i akt och attackerade den uppgörelse om marginalskatteerna som träffats av socialde-

*Räntetillägg för
räntefritt eller låg-
förräntat lån*

mokraterna, centern och folkpartiet. Jag skall inte ta upp den debatten här och nu, utan jag nöjer mig med att konstatera att Knut Wachtmeister och jag är överens. Det gäller de regler i detta sammanhang som både moderater och folkpartister vill avskaffa, eftersom vi anser att de inte behövs.

Det ärende som nu vi behandlar är ekonomiskt sett ett bagatellärende. Ur andra synpunkter är det ett mycket intressant ärende.

Regeringen har vid skilda tillfällen förklarat, eller erkänt – vilket uttryck som nu föredras – att det svenska skattesystemet är otillåtet krångligt. Man har slagit på stora trumman, och ämnar gå till storms mot denna krånglighet och genomföra förenklingar.

Man kunde knappast ha valt ett bättre tillfälle. I samband med behandlingen av detta ärende kan man således i handling visa att man menar allvar med detta resonemang. Men när det kommer till kritan faller regeringen igenom. Man förmår inte leva upp till sina stolta paroller, och skatteutskottets socialdemokratiska majoritet expedierar.

Det borde föranleda särskild eftertanke att det faktiskt är riksskatteverket som vid sin översyn av reglerna om räntetillägg kommit till slutsatsen att reglerna bör avskaffas för lån från arbetsgivare eller uppdragsgivare. Den rapport som riksskatteverket avgivit är mycket talande. Läser man den med eftertanke, torde det stå klart inte bara att skatteintäkterna inte står i rimlig proportion till de administrativa och andra kostnader som reglerna dragit med sig utan också att det i själva verket rör sig om en regel som de facto samhällsekonomiskt förorsakar kostnader som klart överstiger skatteintäkterna för staten.

Riksskatteverket har dragit den enda rimliga slutsatsen av sin undersökning. Man föreslår att ifrågavarande räntetillägg helt slopas. Själv tolkar jag rapporten som en vädjan från riksskatteverket till regering och riksdag om att få syssla med väsentliga ting och slippa de dumheter som räntetilläggen är ett uttryck för.

Herr talman! I denna fråga skulle man kunna säga mycket. Men jag skall inte falla för frestelsen att gå in i detaljer. För dem som önskar ta del av dessa hänvisar jag till den delrapport från riksskatteverket som ingår som en bilaga till propositionen. Det är att beklaga att varken regeringen eller skatteutskottets socialdemokratiska majoritet tycks ha läst den – i vart fall inte med eftertanke. Hade man gjort det hade vi sannolikt kunnat fatta ett enhälligt beslut om att följa riksskatteverkets förslag.

I sammanhanget hade vi dessutom med fördel samtidigt kunnat avskaffa de fullständigt orimliga regler som gäller för räntetillägg för bil som används såväl privat som i rörelse. Även om riksskatteverket i sin rapport kommer att koncentrera sig främst på de administrativa effekterna av detta senare räntetillägg, avvaktar jag med stort intresse den slutrapport som skall komma.

I reservation 1 yrkas att räntetilläggen för räntefritt eller lågförräntat lån skall slopas. Jag yrkar, herr talman, bifall till den reservationen.

Anf. 51 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Vi har nu att behandla skatteutskottets betänkande 1984/85:20 om räntetillägg för räntefritt eller lågförräntat lån. Det finns risk för att jag återupprepar vissa fakta, men jag anser ändå att jag måste ta fram bakgrunden.

Riksdagen beslöt 1982 om en skattereform avseende inkomstskatten. Beslutet innebar att marginalsatserna sänktes och att underskottsavdragens värde begränsades. För att fastställa den slutliga beskattningsbara inkomsten tas det fram ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Tilläggsbeloppet utgår för inkomstnivåer där inkomsten överstiger den s. k. brytpunkten. Vid beräkningen av tilläggsbeloppet medtas underskottsavdrag. Vid beräkningen av tilläggsbeloppet tas också hänsyn till förmånliga lån som den skattskyldige har erhållit av sin arbetsgivare. Det förekommer ju lån där räntan är lägre än den vanliga räntan eller att lånet i fråga är helt räntefritt. För att fastställa räntetillägget beräknas skillnaden till vad den vanliga räntan skulle ha utgjort för lånet i fråga. I följd beslöt riksdagen om ett fribelopp på 100 kr., dvs. att det inte blir något räntetillägg när skillnaden uppgår till högst 100 kr.

På förslag av skatteutskottet beslöt också riksdagen att hos regeringen begära att riksskatteverket skulle få i uppdrag att undersöka effekterna av räntetillägget och samtidigt göra en översyn av regelsystemet. Riksskatteverket har som bekant nu kommit med en delrapport som motiverat utskottet att höja det s. k. fribeloppet från 100 kr. till 2 000 kr. Riksskatteverket konstaterade att det på 149 000 undersökta fall mestadels var fråga om obetydliga lån. Riksskatteverket konstaterade också att kostnaderna för administration och annat inte motsvarar de inhämtade skatteinkomsterna till staten. Riksskatteverket önskade i första hand att ränteförmånliga lån över huvud taget inte skulle beaktas i skatte- och avgiftssammanhang och att i annat fall gränsen skulle sättas till 5 000 kr.

Det bör understrykas att riksskatteverket också konstaterade att beskattningen av naturaförmåner är föremål för en utredning och att det ur rättvisesynpunkt finns skäl att gå försiktigt till väga. Utskottsmajoriteten anser att det av regeringen föreslagna fribeloppet på 2 000 kr. är riktigt – då försvinner de obetydliga beloppen ur hanteringen. Det kan här nämnas att ca 80 % av räntetilläggsbeloppen faktiskt ligger mellan 100 kr. och 2 000 kr.

I reservationen nr 1 föreslår moderaterna och folkpartiet att förmånen av räntefritt eller lågförräntat lån från arbetsgivare inte alls skall beskattas. Centerpartiet föreslår i sin reservation att frigränsen skulle vara 10 000 kr. Det bör också nämnas att det i den moderata motionen återfinns ett andrahandsyrkande om ett fribelopp på 10 000 kr.

Herr talman! Med hänvisning till att flera remissinstanser, bl. a. brottsförebyggande rådet, under åren har framfört sina farhågor om förmånssystemets spridning, och vad jag tidigare har framfört om betydelsen av att gå försiktigt till väga i detta ärende, yrkar jag avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

*Räntetillägg för
räntefritt eller låg-
förräntat lån*

Anf. 52 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag beklagar naturligtvis att varken finansministern eller sedermera den socialdemokratiska majoriteten här velat ta steget fullt ut och avskaffa denna otymplighet. Man har alltså inte på något vis följt riksskatteverkets rekommendation, som i första hand var att man skulle helt avskaffa beskattningen, i andra hand var att man åtminstone skulle höja fribeloppet till 5 000 kr. Nu hamnar man i stället på 2 000 kr.

Nu säger Erkki Tammenoksa att man skall gå försiktigt fram. Jag vill då fråga honom om det betyder att alla fått information om att man i nästa steg kommer att följa riksskatteverket och helt slopa den aktuella bestämmelsen?

Anf. 53 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Erkki Tammenoksa sade här att utskottets majoritet har gått försiktigt fram. Jag tycker att ni har gått för försiktigt fram. En höjning av frigränsen till 10 000 kr. innebär ju mycket ur skatteförenklingssynpunkt, samtidigt som det icke kommer att beviljas skattebefrielse i de fall där skattelättnadernas storlek kan ifrågasättas ur rättvisesynpunkt.

Anf. 54 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är en ganska märklig situation som vi i det här ärendet har hamnat i. Riksskatteverket har gjort den översyn som skatteutskottet begärde och som Tammenoksa talar om. Rapporten är entydig och praktiskt taget förödande. Då refererar Tammenoksa här i stället till brottsförebyggande rådet. Men nog är det väl ändå så att riksskatteverket förstår dessa frågor bättre än brottsförebyggande rådet.

Om man läser rapporten noggrant förstår man några saker. Först och främst förstår man med tanke på vad det kostar att driva in skatten att det inte blir några skatteinkomster. Krånglet blir däremot betydande, såväl för skattskyldiga enskilda och företag som för riksskatteverket. Riksskatteverket säger självt i sin rapport att man inte ens hinner med att på ett administrativt riktigt sätt behandla räntetilläggen.

För ett par veckor sedan sade skatteutskottets ordförande till mig i en debatt här att vi inte kan ha skatteregler vars efterlevnad inte kan kontrolleras. Det står tydligt och klart i riksskatteverkets rapport att de nu aktuella reglernas efterlevnad inte kan kontrolleras. Det står också att man inte kan kontrollera andra deklARATIONER; därför att krånglet och byråkratin på den här punkten tar så stor tid i anspråk.

Det är, som jag sade inledningsvis, en märklig situation när Tammenoksa står här som en ståndaktig tennsoldat och försvarar räntetilläggen. Den socialdemokratiska kampen mot skattekrånglet tar sig underliga uttryck.

Anf. 55 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Vi föreslår höjning av fribeloppet från 100 kr. till 2 000 kr. Jag har vidare konstaterat att de flesta av småbeloppen nu kommer att bortfalla ur beräkningen. Det är i alla fall något. Riksskatteverket konstaterar också i slutet av sin delrapport att även rättviseskälen talar sitt språk.

Sedan kan ju ett verk föreslå en från verkets synpunkt positiv lösning.

Jag vill till sist säga till de borgerliga att vi socialdemokrater visst strävar efter att förenkla skattesystemet för den enskilde medborgaren när det gäller deklaration och taxeringsförfarande. Men även här blir det fråga om en balansgång mellan rättvisa och avbyråkratisering, och denna balansgång är ibland svår. Jag vill emellertid fortfarande ståndaktigt försvara utskottsmajoritetens ställningstagande.

Anf. 56 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Erkki Tammenoksa försvarar ståndaktigt utskottsmajoritetens ståndpunkt, men det föreföll mig nästan som om han tyckte att han var nödd och tvungen därtill. Inledningsvis sade han ju i sin kommentar att det här i alla fall är något. Det hedrar honom att han själv tydligen inte är nöjd med propositionen men känner sig tvungen att stödja den.

Anf. 57 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker faktiskt att Erkki Tammenoksa kom med en allvarlig anklagelse när han sade att riksskatteverket förordar en lösning som passar för verket. Höjs fribeloppet till 2 000 kr., får man praktiskt taget inte in några pengar alls, men krånglet har man kvar. Fortfarande skall de skattskyldiga hantera dessa uppgifter. Det rör sig, Erkki Tammenoksa, inte om några större belopp. Företagens alternativ innebär ju inte att företagen inte blir skattskyldiga. Skillnaden blir bara den att man i vissa fall kan komma undan sociala avgifter. Även om det rör sig om mycket stora lånebelopp, blir det inte fråga om några stora pengar.

Anf. 58 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Till slut vill jag konstatera att det pågår två utredningar, som berör den här frågan. Utredningarna utförs av förmånsbeskattningskommittén och skatteförenklingskommittén, och givetvis avvaktar vi de förslag som kommer att lämnas. Detta räcker för ställningstagande i dag.

Anf. 59 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Tillåt mig till slut att uttrycka förhoppningen att skatteintäkterna skall räcka till arvodet till dem som utreder frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (slopande av räntetillägg för ränteförmånliga lån)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 99 för reservation 1 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m. fl.

Mom. 2 (uppräknig av frigränsen till 10 000 kr.)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 143 för reservation 2 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius.

Torsdagen den
6 december 1984

Åtgärder mot plågsamma djurförsök vid produktutveckling

15 § Åtgärder mot plågsamma djurförsök vid produktutveckling

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1984/85:7 om åtgärder mot plågsamma djurförsök vid produktutveckling.

Anf. 60 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag har i näringsutskottet reserverat mig till förmån för två centermotioner, i vilka motionärerna ställer krav på information och märkning av varor för vilkas framställning man använt plågsamma djurförsök.

Behovet av en sådan märkning är tvåfaldigt. Till att börja med är det fråga om etiska skäl. Det finns en omfattande rörelse, i det svenska samhället liksom i många andra länder, emot de plågsamma djurförsöken, och det finns alltså hos stora konsumentgrupper ett naturligt och självklart intresse av att man, när man köper t. ex. kosmetiska produkter skall få veta om plågsamma djurförsök har förekommit i samband med produkternas framställning.

Ett annat skäl som man kanske inte så ofta hör nämnas men som är lika viktigt är det rena upplysningsskälet. De här djurförsöksmetoderna framstår nämligen mer och mer som också vetenskapligt otillfredsställande. Att man har använt sådana tester är inte på något sätt en garanti för att ämnet inte är skadligt, irriterande eller på annat sätt olämpligt ur konsumentens synpunkt. Tvärtom är den här typen av tester så dåliga och deras vetenskapliga bakgrund så svag att det i själva verket är vilseledande för konsumenterna att använda dem. När djur reagerar på ett visst sätt för dessa plågsamma försök, när en viss procent av djuren dör under svåra plågor, tror man att det kunnat fastställas var skadlighetsgränsen för människor går. Det är en fullständig ovetenskaplig föreställning, eftersom djur och människor lever under olika förhållanden och reagerar på olika sätt för olika förhållanden. Man kan därför inte dra sådana grova paralleller mellan djur och människor. Det är således också en trygghetsfråga att man gör testerna på annat sätt än genom den här typen av djurförsök.

Allt detta bildar grundvalen för motionernas yrkanden och för min reservation. Det är ett väsentligt konsumentintresse att konsumenten genom etiketten på produkten får upplysning om huruvida sådana här tester har använts.

Näringsutskottets majoritet är välvilligt inställd till syftet men vill, av en rad anledningar som man anför, inte göra någon viljemanifestation nu. Med all respekt för det goda syftet tycker jag att de anledningarna är något svaga.

Man anför t. ex. att det inom en inte så avlägsen framtid kommer en ny djurskyddslag. Det skulle då vara ett skäl för att man inte nu vill ta tag i frågan om märkning och information. Detta är något missriktat, tycker jag. Det är något av goddag – yxskaft över det; den nya djurskyddslagen avser ju att skydda djuren här i Sverige på ett bättre sätt än nu. Men här handlar det ju inte om detta. Det handlar om att på varan informera om att djurförsök har använts, djurförsök som även efter den nya djurskyddslagen med säkerhet dess värre kommer att företas. Dessutom har svensk djurskyddslag som

Åtgärder mot plågsamma djurförsök vid produktutveckling

bekant ingen relevans för produkter som framställs i utlandet. Det är alltså inget svar på frågan.

Utskottet hänvisar även till att socialstyrelsen arbetar med dessa informationsfrågor och att man inte skall föregripa det arbetet. Också det är litet missriktat. Som bekant intar ju socialstyrelsen i detta avseende inte någon särskilt progressiv ståndpunkt. Den kanske gör det i många andra avseenden. Socialstyrelsen har inte alls varit intresserad av att bekämpa eller inskränka djurförsöken. Tvärtom är socialstyrelsen den instans som i vissa fall uttryckligen påfordrar sådana försök. T. o. m. den något absurda situationen har inträffat att ett läkemedelsföretag har förklarat att det inte behöver några djurförsök, eftersom det inte anser dem vetenskapligt relevanta, men måste genomföra dem därför att socialstyrelsen påfordrar detta. Då är det något lustigt att säga att ingenting behöver göras, eftersom socialstyrelsen arbetar med dessa frågor. Socialstyrelsen har en helt annan infallsvinkel än de har som kritiserar djurförsöken. Socialstyrelsens agerande just i denna fråga har varit ett hinder för att man skall få fram bättre information och strängare bestämmelser.

Slutligen anför utskottet att det redan i gällande marknadsföringslag finns möjligheter att föreskriva för producenter och saluförare att de skall informera på visst sätt om bakgrunden till en produkt. Men också detta är en något orealistisk förutsättning. Om inte någon auktoritativ instans, t. ex. riksdagen, förklarar att detta är en typ av information som på något sätt bör införas, händer ingenting, eftersom den officiellt härskande ideologin på detta område anser att djurförsök är normala och harmlösa och att ingenting speciellt skall göras åt dem; det gäller även de många gånger stötande former som den kritiska opinionen har dragit fram i ljuset. Det finns alltså ingen anledning att anta att de som har att övervaka marknadsföringslagens efterlevnad skulle ta några som helst initiativ till att införa en för dem helt ny och annorlunda typ av bestämmelse för marknadsföring och information.

Detta leder mig sammanfattningvis till att notera den goda viljan. Med anledning därav tänker jag inte begära någon votering om reservationen. Jag tycker emellertid att den goda viljan i detta fall inte bygger på någon realistisk uppfattning om hur förhållandena är i socialstyrelsen och i andra instanser som har att överväga dessa ting. Därför skulle det ha behövts en markering. Det kunde ha satt fart på det hela en smula. Nu är risken att ingenting händer genom denna litet obestämda skrivning. Men det går ju att återkomma i saken.

Anf. 61 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 7 behandlas, som Jörn Svensson alldeles riktigt sade, två centermotioner. I dessa hemställs om förslag till förbud mot att i Sverige marknadsföra nya kosmetika och hygienpreparat som har utvecklats med hjälp av plågsamma djurförsök. Vidare hemställs om förslag till lagstadgad skyldighet för leverantörer av sådana produkter som redan finns på marknaden att på förpackningarna ange om plågsamma djurförsök har förekommit vid produktutvecklingen.

Torsdagen den
6 december 1984

Åtgärder mot plågsamma djurförsök vid produktutveckling

Liknande motioner har behandlats under vårriksdagen i ett betänkande från jordbruksutskottet. Jag har tolkat detta så att både jordbruksutskottet och näringsutskottet ser allvarligt på dessa frågor och har stor förståelse för den etiska argumentationen i motionerna. Mot den bakgrunden har vi i utskottsbetänkandet redovisat det arbete som pågår för att komma till rätta med denna typ av problem.

En ny djurskyddslag är på gång – en proposition till riksdagen väntas under våren 1985 – och det är en motivering till att utskottet avstyrker motionerna.

Det är kanske också värt att notera att en konvention om djurförsök f. n. utarbetas inom Europarådet. Det är alltså inte en isolerad svensk företeelse att djurförsöken uppmärksammas, utan man försöker på många sätt att angripa problemet.

Kemikommisionen har också tagit upp de här frågorna, och en proposition på grundval av kommissionens förslag väntas till våren 1985.

Vidare har den konsumentpolitiska kommittén i uppdrag att göra en översyn av konsumentpolitiken, och i det uppdraget ingår att överväga frågor om konsumentinformation. Kommittén förväntas lägga fram sitt förslag under våren 1985.

De här åtgärderna sammantagna gör att utskottsmajoriteten har en förhoppning om att frågorna får en lösning som kan vara godtagbar för oss alla.

Med det yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 62 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet den allmänt positiva grundinställning som är gemensam för oss alla i utskottet. Den skall vi ta vara på.

Men jag vill ännu en gång varna litet grand för att fästa så stora förhoppningar vid att hänvisa till att olika organ skall befatta sig direkt eller indirekt med frågan att man tar för givet att de då skall inta samma restriktiva och kritiska hållning som vi gör.

Birgitta Johansson nämnde t. ex. kemikommisionen. Vi vet, genom att vpk har en representant i kommissionen, att det faktiskt finns krafter som arbetar för att utvidga djurförsöken, därför att de tror att det skall leda till ett bättre skydd för människan, en åsikt som jag var kritisk emot redan i mitt tidigare inlägg.

Man får liksom inte lämna frågan ifrån sig, utan man får verkligen följa att de instanser som man hoppas på också har den inriktning som utskottet har, för det kan man ha skäl för att hysa tvivel om.

Anf. 63 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! När djur utsätts för plåga, är det alltid beklagligt. När man avsiktligt och systematiskt plågar djur, då är det mycket värre naturligtvis. Om det görs enbart för att tillgodose kommersiella intressen och mänsklig fåfänga, är det oförsvarbart.

Det ligger mycket lidande för djur bakom många av de nya parfymerna, dagkrämerna, nattkrämerna, sminkerna osv. som säljs i våra kosmetikaaffä-

rer. Man genomför hudirritationstester, som går till så att man rakar av pälsen på djuren och gnider in den blottlagda huden med det preparat som skall provas, i sådan omfattning att det uppstår sår och varbildningar på djuren.

Man genomför ögonirritationstester, vilket innebär att man sprutar in preparatet i ögonen på djuren, i den omfattningen att man kan se vilka skador som uppstår på hornhinnan och på regnbågshinnan.

Man genomför s. k. LD50-tester, vilket innebär att man har ett stort antal djur och tillför dem det preparat man vill testa, i den omfattning som krävs för att hälften av djuren skall dö. Resten av djuren får naturligtvis stora skador.

I motion 1983/84:420 har vi, några centerpartister, föreslagit att man skall förbjuda saluförandet i Sverige av nya kosmetika och hygienpreparat som är framtagna med djurförsök, för att på det sättet få åtminstone för svenskt vidkommande stopp på djurförsöken i varje fall när det gäller den här typen av preparat. Vi har dessutom föreslagit att man skall ange på förpackningen om det använts plågsamma djurförsök vid testning av preparatet.

I motion 1888 har Martin Olsson, som ju också är centerpartist, föreslagit att det skulle föreligga plikt att ange på förpackningen om ett kosmetiskt preparat är framtaget med djurförsök.

Detta är ju ganska rimliga krav. Det finns alternativ. Det finns både kosmetika och hygienpreparat att köpa i dag som är framtagna utan plågsamma djurförsök. Det finns så många preparat att det i varje fall inte skulle finnas anledning att genomföra djurförsök för att ta fram nya parfyper, dagkrämer, nattkrämer osv. Behovet bör i stort sett redan vara tillfredsställt.

Det borde vara en självklarhet i varje fall att konsumenten skulle ha möjlighet att välja att avstå från att köpa sådana preparat som är framtagna med djurförsök. Den möjligheten har man inte i dag. Det går inte att få reda på vilka försök som gjorts.

Därför borde i synnerhet yrkandet om information på paketen vara självklar och lätt att genomföra. Vårt förstahandsyrkande om förbud mot nya preparat borde också vara genomförbart.

Utskottet har en positiv grundställning till dessa tankar – jag har uppfattat utskottets betänkande på det sättet. Man uttalar en förhoppning om att det skall bli bättring på detta område. Samtidigt saknas dock en ordentlig viljeytring i utskottets betänkande. Man redovisar en massa aktiviteter som är på gång och som kan leda till att motionernas önskemål kan tillgodoses, men man säger inte ifrån ordentligt att det är utskottets, och förhoppningsvis riksdagens, mening att önskemålen skall tillgodoses.

Enligt min upfattning tillgodoser reservationen på ett klarare sätt behovet av en ordentlig viljeytring. Jag vill uttala mitt stöd för reservationen.

Nu har reservanten sagt att han inte tänker begära votering, och då tänker inte jag göra det heller. Men jag vill på detta vis markera att jag anser att reservanten på ett mera tydligt sätt ger den viljeytring till känna som hade varit önskvärd för att regeringen i sin hantering av dessa frågor skulle veta var

Åtgärder mot plågsamma djurförsök vid produktutveckling

riksdagen står och vad riksdagen vill.

Med detta anförande, var Elving Andersson, Ulla Ekelund och Birgitta Hambraeus (alla c) instämde, var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställes

den 6 december

1984/85:283 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om internationell granskning av de multinationella läkemedels- och kemiföretagens verksamhet i tredje världen:

Gasexplosionen vid den amerikanska kemikoncernen Union Carbides fabrik i Bhopal i Indien betraktas som den "värsta i världshistorien". Hundratusentals människor berördes, och många har dödats, av dem ett stort antal barn.

Olyckan aktualiserar, liksom en rad tidigare giftkatastrofer, frågan om de multinationella läkemedels- och kemiföretagens verksamhet i tredje världen. I de flesta fallen, typ gasexplosionen i Indien, är kemijättar inblandade, och oftast handlar det om tillverkning eller annan hantering av bekämpningsmedel. 99 % av dödsfallen i akut förgiftning på grund av bekämpningsmedel sker i u-länder – en grov uppskattning anger 200 000 döda varje år.

Kemikoncernen Ciba-Geigys testmetoder i Egypten, där barn utnyttjades och skadades av ett insektsmedel, är ett exempel på de multinationella företagens cynism. Exporten av förbjudna bekämpningsmedel från industriländer till tredje världen är ett annat.

Är regeringen beredd att ta initiativ till att en internationell undersökningskommission tillsätts med uppgift att granska de multinationella läkemedels- och kemiföretagens verksamhet i tredje världen?

1984/85:284 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till finansministern om principerna för statlig upphandling:

Talboks- och punktskriftsbiblioteket, TPB, köper tjänster när det gäller produktion av tal- och punktskrift. Upphandlingen sker genom anbudsförfarande. Enligt uppgift kommer fr. o. m. nästa år den tidigare huvudproducenten SRF-Tal och Punkt AB att kraftigt tvingas skära ner sin verksamhet, vilket innebär att 14 tjänster, däribland 5–6 synskadade ljudtekniker och ett femtiotal inläsarjobb, försvinner. SRF-Tal och Punkt AB har konkurrerats ut av två andra företag, vilka drivs under tvivelaktiga former. Enligt uppgift

klarar dessa inte en vanlig soliditetskontroll. De har under två år inte lämnat årsredovisning till patent- och registreringsverket.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga:

Avser regeringen att se över principerna för statlig upphandling?

1984/85:285 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till statsrådet Mats Hellström om vapenexporten till Indonesien:

Under 1980-talet har svenska ansträngningar gjorts för att öka exporten av olika varor till Indonesien, som trots utbredd fattigdom, tortyr mot oppositionella, dödspatruller och avrättningar anses vara en framtidsmarknad för svenska företag.

Den svenska staten har, efter fotombyte i frågan om det av Indonesien ockuperade och plågade Östra Timor, inträtt som observatör i IGGI – International Government Group for Indonesia – ett slags internationell stödorganisation som ger den indonesiska regimen ett bättre anseende därför att den genom organisationen är i "gott sällskap".

Den svenska vapenexporten har ökat starkt sedan den borgerliga regeringen startade export av vapen till Indonesien. Avtalen har fullföljts av socialdemokraterna trots oppositionstidens hårda kritik av vapenexporten.

Den senaste fasen i utvecklingen är att olika statsråd går i spetsen för exportsatsningar och "röjer väg" för de olika företagens marknadsatsningar. Enligt uppgift avser Karlskronavarvet att exportera visst slag av krigsfartyg, bl. a. minsvepare, till Indonesien. Företaget satsar nu hårt på marknadsföring, och det gör man enligt egen uppgift inte "utan klartecken från regeringen".

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga:

Avser regeringen att förhindra eller godkänna fortsatt vapenexport till Indonesien?

1984/85:286 av *Marianne Ståhlberg* (s) till kommunikationsministern om verksamheten vid SJ:s verkstad i Östersund:

År 1975 lokaliserade SJ en verkstad till Östersund. Lokaliseringen av dessa verkstadsplatser är av mycket stor betydelse för ett län som är ett av de minst industrialiserade i landet, och de f. n. 260 berörda arbetstillfällena är ovärderliga. Enligt vad jag erfarit lär SJ planera att lägga ner verkstaden.

Eftersom ett sådant beslut inte förefaller överensstamma med regeringens regionalpolitik vill jag fråga kommunikationsministern om inte regeringens regionalpolitiska riktlinjer även bör gälla SJ.

1984/85:287 av *Larz Johansson* (c) till utbildningsministern om ökat antal intagningsplatser i gymnasieskolan:

Under hösten har det kommit allt fler larmrapporter från olika delar av landet som pekar på det otillräckliga antalet intagningsplatser i gymnasiesko-

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

*Meddelande om
frågor*

Nr 45

Torsdagen den
6 december 1984

*Meddelande om
frågor*

lan inför läsåret 1985/86. Även den mer samlade bedömning som skolöverstyrelsen gjort visar på samma förhållande.

Med vetskap om att ett otillräckligt antal gymnasieplatser ofelbart leder till ökade anspråk på kommunernas uppföljningsansvar och på olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder ber jag att få ställa följande fråga till utbildningsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att öka antalet intagningsplatser i gymnasieskolan inför den nu förestående intagningen till läsåret 1985/86?

1984/85:288 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om svältkatastrofen i Etiopien:

Den pågående svältkatastrofen i Etiopien har medfört påståenden om att den etiopiska regeringen avsiktligt förhindrar hjälpinsatserna till vissa områden. Detta har framförts i såväl utländska som svenska massmedia. Enligt dessa uppgifter använder den etiopiska regeringen den internationella hjälpen som ett led i det pågående inbördeskriget i framför allt provinserna Tigré och Eritrea.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilken uppfattning har den svenska regeringen om dessa förhållanden?

17 § Kammaren åtskildes kl. 14.22.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert